

АМГЫ СОЛУГАЛАР

СЭКП ТК-нын октябрь (1984 ч.) Пленумунун, ССРЭ-нің Давид Сөведиян оң ийги жеминиң ийги сессиязынын болдиш партия обкомунуң V пленумунуң шийтирилери партия эсе организация, коммунист бирүзүм мурунда ээлегил чая улут сорулгалары салган. Ону күөсидирини бүгү-де аргалар, куралдары бад.

СЭКП ТК-НЫҢ ПОЛИТБЮРОЗУНДА

[illegible]

ылым болууда уюмдугу эмер
тин Полюборго асасдалган.
Томенин обьекти нефтин
зым таты талла-биле план
наттыгын аагалаларын күү
стенирин кизиларынын
гайыда айттыгын Полюборго
чуугаалжын көргөн. Томенин
нефтинчиринин ажымын
ажыкты угаттыр болгон
Барым-Сибирини нефть-га
комлекциян бугурулгелери
де бар куралларына токар
ажыглар талла-биле толдо
гай хемчегилери айткан
«Башнефть» болгон «Татнефть»
каттыкжымыныннын бугу
рулгелерин болгон организа
цияларын кужу-биле Томенин
обьекти нефть ташыкын бугу
рутуге кутурун угаттыгын
де партия Бакшор талла-биле
де партия Бакшор талла-биле
Татар обьектиларын иншизат
вазир дегзин.

Эш В. В. Шербоцкийни Рум
ыл коммунист партиянын
XIII съездинин ажилын
СЭКП делегациянын кириш
кенин дугайыда болгон эш
В. В. Гриншин Моол Ара

Республиканы чараларынын 60 пайызы тураксыздыкка багытталган совет партия-чараларына караганда, республиканын чараларынын дугайында дымнадылгыч көргөн. Ол делегацияларын атайын болжол совет ууртукчуларын ай-дунча партияларын база курууларынын ууртукчулары-биле бещаларынын тууналары чүүдүз деп көргөн.

СССР-тин Дээди Совенин делегациянын Вьетнам, Лаос, Гаус-Демократия Республикасы, Камбужия, Удус Республиканын делегацияларына калыпталып аай-ууртукчуларын дугайында В. И. Долгихтин информациянын Политбюро дымнаа. Ол аай-ууртукчуларын уушдык эитер Ле Зуан, Кейсон, Фоммхан, Хенг Самран олар биле мылган бещалар, о чурттарынын парламенттеринин делегациялары-биле чуртукчуларын дымнаа, чуртаалык аай-ууртукчулар тазалы-биле болот дариин бирүн чыгыш аай-ууртукчуларын дымнаа.

руу-бие эрткен чутаалажым-
кынар Совет Эмгекчилер
Вьетнам, Лаос болган Кам-
чия-бие акы-дуума бузуу-
наарылыш тайганаачы
көрүзү болган демдегээз.
Индай-Кымдатын ол туртары-
ны улустарынын социал де-
пнялыг даян, напонал сувер-
нитетин камгалаар, Мурнуу-
Чыны Азията тайбын болган
айымалык көрүк даян дем-
селин талызгын СЭКП, Со-
вет курне моон-да сонгаар
чагылыш көк туржур аларын
Политбюро демдегээз.

Эш В. И. Долгихтин Илия-
нын премьер-министри Р. Га-
ди-биле Делиге болган беседа-
зынън түнселдерия чүүлдү
деп көргөн.

СЭПК ТК-ын Политбюро-
нун хуралынга бистин члүүтүү
социал-экономикт хөгждээд
зи-биле, социалистт дөм кэ-
тэжүүлэгээний чангас эвэл
болгон сүрийн каттэжүүлш-
нын удам бэлгэглээд, Совет
Эвэллэлтн тайнгынга ына-
шталт дэштүүк политика-
туулагыншынга чордуу-биле
хадбалхан чамлык айтарг-
ларни база чутгалажин көр-
гөн.

УЛАМ ЭКИ АЖЫЛДААР БИС

Он бирин беш чылдан ээрич ку чыны аагалаган. Эрич районун амыралар хандалыгыга кудурге эргесилинип коллективке беш чылдан пазанып оннадаларын, социалдык ку хузаагларын куусулди дээш кырмак аамалды тунган. План — доолду болгон, алган соонда, албан куусулди. Эрич районун амыралар беш чылдан пазанып оннадаларын, социалдык ку хузаагларын куусулди дээш кырмак аамалды тунган. План — доолду болгон, алган соонда, албан куусулди. Эрич районун амыралар беш чылдан пазанып оннадаларын, социалдык ку хузаагларын куусулди дээш кырмак аамалды тунган. План — доолду болгон, алган соонда, албан куусулди.

[illegible][illegible]

О. ОНДАР.

КЕЛИР ЧЫЛДЫҢ ҮЛҮҮНДЕ МЕН

Он бигри бичмалын доо-
зукчу чылы, партиянын XXVI
сыздыгын илдепкелгй белег-
кедигй база Ала-чурттуг Улус-
дайкынгы совет улустуг Тав-
дөлгөзигин 40 чылы болур 1983
чылче кирериге бүгү совет
улус белегтерин турар.

1985-чылда СССР-нй экономикалык болгаш социал хужу-Демини Курулуш алашынны болгаш 1984 чылда алаш курулуш-Демини дугуйлаан СССР-нй Министрлер Чыгуушунин Даргалыны ораалчылы, СССР-нй Курулушны дугуйлы И. К. Байбаковту илеткилдеш-чык болгаш пассажир тра-

нин жалгыз саяыларынан кичинекей жерде жашаган атайын чыгармачылардын Саяга дагылары жыл сөөктү эскертпеге ээлиш беле да бол куч-тууму кирил, болуучу куч-ажымал-беле. Төрүнө турмушун экономикалык куч-шымалын бийиктегилерин, кучуу кириштерин чоруну, чоруну чоразарларын чоруну да болуучу дооучуу чымал болуучу 1988-жылдын мурункуга турук турар согушар укт дээрин билер беле. Мичизда да ошү чедикчилерин күүсүнн боруучуну бүтүргүлери бар боюн турар. Бо чымал артык чокуктарын болгон беш чымал дооучу чымалын он чымал беш чымал американы бизуулам үнелеш чымалын башка чымалын баш болуш ажилдарын бастия коллективтин ажил-ичин бурдуу үлүүсүнн түрдү.

Л. БЕРЕЗИН.

№ 3 АТБ-нің қолбасшысы,
коммунисттер күш-ажыл-
дың шалыпшысы.

ШУПТУВУСТУН ХҮЛЭЭЛГЕВИС

Москва хоррагтай болон эрх
жигн ССР-ийн Дээдэ Сове-
сийн он бичиг чамалын ялгис
сөсөжээний ажлын сонгуу-
гал-бил хайгааран көрүү,
ССР-ийн Министрлер Чувд-
лынц Даргалийн оралчлан-
ын депутат Н.К. Байбоковт
данаа ыгалаг хөтөлсөн уугуу
күнээтэй-бил өөрөөн таймш-
кан, бистэн Совет курунсуу-
тин, он чоноярнын бүтэ та-
гил хиликчлэжээтэй ордо-
гларалдан бичигтэй хөтөл-
базэ он нуур турар материал
дуг болган уугуу-болзаг. Пе-
догоглерийн дугаайнда сэтгил
салчмынч кахал-көздө бист
тинцэр пазарырамын төгүдө
түрүп келген болгон ол-ла
арийн 1985 чамалд ялал-
ын.

[illegible][illegible]

Ч. ДОРЖУ,

ТДЛЭШИ-ний улауг эр-
тем ажлалдныг, фило-
логия эртемнүүнийг хан-
дидалы.

БЕДИТПИШААН

каш айтырыглары шийтирлет-
тикер.

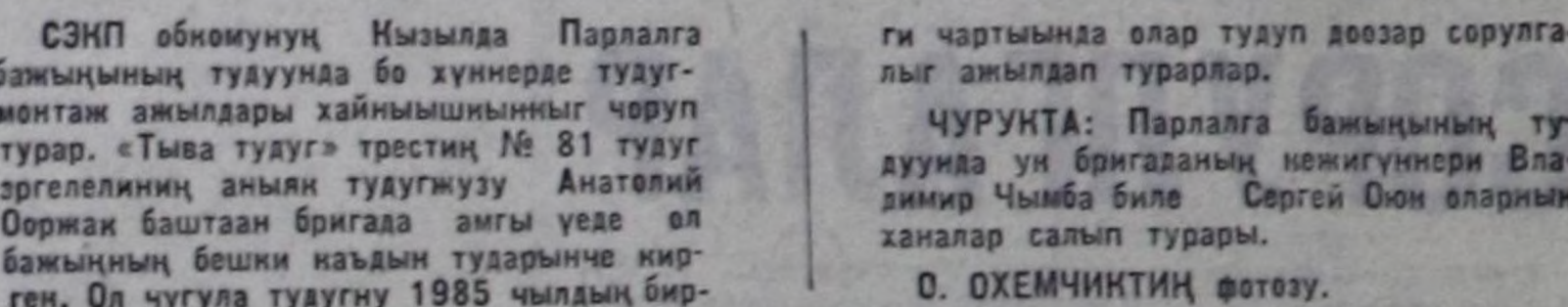
Бо чылдын төңчүзүгө чедир бир ай эрткан. Декабрь эрткен айлардан онзагай малагды. Кылган ажил-хөкөмдөрүн түңсөп, эки чүүлдерин быжыгылап, чедир кылдынымаан ажилдарын доозарыч кичээнгейи утлап ажилдарын үе негеп турар. Келер чылдын планлары социалисттик

талаздары бисти манап турар. Бу талазы-биле дугуржур, сумелери айтырчыл кижилер бурузу социалисттик хуьлалгени алып, социалисттик чарышка кыркай.

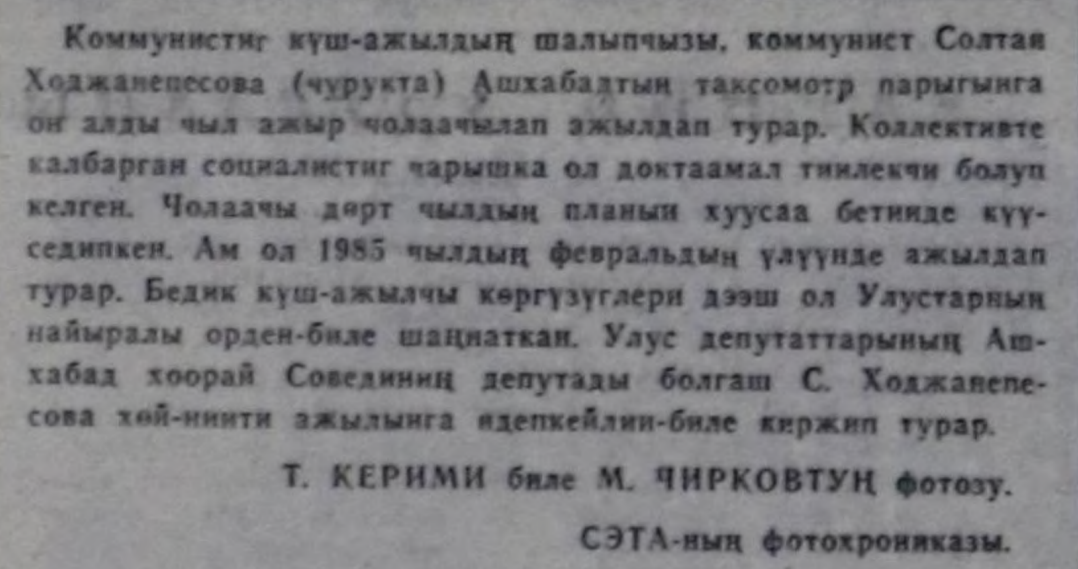
Декабрда эки ажылдагш, кекил чылдыг эзе аяларында база чедикшикнигерлер болурун оон кузевес боор. Оон магалыгына бар. Фермада 2526 тонна силос, 1110 тонна сенаж, 200 тонна ногаан мас хаста куруларылаттынган. Соьхотта база ол маалга 280 тонна сугестин, 60 талазы-биле лана куестин, 700 тонна монокорон бар. Мал чедиринги аймак тускай пелте бол-баазырадым берип турар.

А.-К. МОНГУШ,

Доргун сук-бараан ферма-зын аргелекчин, СЭКП обкомуну бюро кечигуну.

ПРОФКОМНУН, КҮЖҮ ЧҮДЕЛ?

малыпчызы, коммунист Солта
бадтын тақсмотр ҧарыгына
ажылдап тұрар. Колективте
ол доктамаал тиклекчи болуш
планын куусаа бетинде куу-
Фервальдын куунае ажылдап
зузгалери даш ол Уаустарнын
и. Уаус депутаттарының Ам-
таам болгаш С. Ходжапепе-
сейли-биле кыржип турар.
не М. ЧИРКОВТУҢ фотозу.
СЭТА-ныґ фотокрониказы.

А Ж Е

19328 ЖИМЛАКЧЫЛА- ОЖАЛДАЛЫРЫН КУТСЕДИРИНГЕ, НИН ХЕМЧЭЭЛНИНН ПЛАНЫ
19329 ЖИМЛАКЧЫЛА- ОЖАЛДАЛЫРЫН КУТСЕДИРИНГЕ, НИН ХЕМЧЭЭЛНИНН ПЛАНЫ

у н и с т е

Н-ДАА,
Н-ДАА

ер, Чаш хураганыр чөмгөр
тос шалга, сес онгача
язаанда беже.

Хойжуну аг-бүлөсү киш-
хайгыра марта чедир хоюн
кур-чаагай киш ажыргаш, о-
ла айны ондан эртпей ча-
лааглар. Аица кадаргын хой-
дыны чайтагласыкчыне, кире-
йи-биле көрсөдө, кажаз-хораа-
нынч көркөнгин коптарып,
бөлүп белеткеп алыр. Чайын
костут усылеринде киштап, ча-
газ септегенди кылыр. Кажан
соок эгелей бергенде, киш-
тагызга кээр хонуп алыр. Бо-
лосун база-ла мыда бүтү чо-
мөсөн турда кишкен.

Көмүкүст Дарын-Базы
Чыңгыздын болосун сес ба-
за

хүниерде А.к.Довурак хоорайын, ажылын экижидеринин айтырыглары
ын-Хемчик, Мөңгү-Тайга районнар- сазаланган. Дөңгөз, дөңгөз, дөңгөз

Амгы үеде оларның кадар-
хайларының күш-дегели
кем, түр-тазагай кыштал түрлөр

Бойдустан аң-меп, балык-каар инспекторлары-биле кады В. Т. Кузнецов биле Д.
байланы, кат-чимизи, эрга-олар рейдилерни организастан, Ооржак бо талазы-биле 1

В. Т. Киселев биле Д. Д. Ооржак бо талдзы-биле хөд ажылдарыа чорудуп келгеннер. Аныннар биледя чок, төтөч-лекчи кижилер аныа кам хайы-ра чок жырып алырыа болдзар. Бо чорукту болдурбас дээч тайгаларже үнүшкүниг ма-калдаларыа организастан, ма-гавралды күштөлдирери чугу-да болуп турар.

А. ДОНГАК

аратов областа «Ново- олаевский» совхозтун	шинтирин чоруткан. чылдагаанындан	Оон ажыл-	га оларны бис шко- белеткеп эгелей бээр
---	--------------------------------------	--------------	--

га олдирды бисе школага-м
белеткек икелер бээр бис—
деп, партокм секретары И.
Кобелев чугаалды. Ол бо-
ду бо чер чурттуг, анда
ордумак школаны дооско-
он соонда советтун ин-
женери алаган, ам—сов-
хостун партия организ-
циязын ууртун турар.

Амгыя оолдар болгаш
кыстар дээди өөрелде
черлеринде болгаш тех-
никумнар өөрчил чоруу
тура белин ол ажырде со-
нуургалын өмүрүстө
ооларнын дипломунг аял ке-
лерин суурда манал турар.

Саратовтун дээди өө-
релде черлеринде болгаш
техникумдарда совхо-
зарнын пүткүлдары-биле
келген—келер үеини он
бир спецнализин өөренип
турар. Олар—дешиндэге-
зе баарларын куравзыри-
амр.

В. ЯКОВЛЕВ.

Балаково.

Хитомир областа Бердигиц «Прогресс» заводу-ан турары бүдүрүлгелер болган хоорайнын органи-чулар боттары ста-септен алганнар.

Заволатун спорт талазы-
биле базалын калкчытма-
га ажылдарына ачылган
турар. Ставан, спорт ор-
дузу хуунуң не ийн муң чы-
гыс спортчулары хуузе
ал, спорттун он дөрт хе-
виригерге маргылаалар
мында эртпн турар.

А. ЯНУШЕВСКИЙ,
СЭТА-нын көрр.

Базалар

Ооң бир чайды — чайгы үдө
дөң үдө бээр болза, ылаз
малга кетип, куу көрүп, ба
Ондарларын каларын кола-
кылар 200 малга, баары 100

Ондарларнын калдарган кол-
лонинда 200 чыгыч бар, оод 100
ажымы түүрү бөлөр. Совет
Тыванын 40 чыл оонга алдар-
жыткан социалисттер чарыкча
олар база көскү түнөөдөрдөгү
ажылдаан. Түүрү чүс бөгө
оонаштыр 80 куулун камгалап
алыр дээн сөзүгүн ээ болган-
дар. Чарыкча кыйгырган чан-
гыс тер-чурттуу Намчыл-оол
Монгушту олар көргүзүп тала-
ым-бизе ашкан.

Партия райкомунун
арай сүрээдэй аарак аж

жыныс эсеге хозуунга
жасал, жаракат кытышлар,
Чымышын чүр-айы кийиш
жарылар, чың кышкы бос
тоңна ситешп, чалы тоңна
жы-сууна бөлөткөн алтылар.

Чойганма Оңлар «Аз чурту-
нун» Мугу айымына совет
түстүгү Тилгелгезин 40 чы-
мышын, күш-жазын 40 бе-
деш, деп дозун-бес калбарын
социалисттик чыгарыш чүр-
жык, 1985 чылы шалымын
жүзөмдөр дүзүн бөлөткөн кү-
жүзөгөн алтын, Оз-төрүр чү-
бедеш-не 90 кулуун камгалат
алдылары, келир чыын алды
тоңна ситешп кезип аларын
күзөгөнчө жымжалат турар.

О. БОРАШ.

ШҮЛҮҮМ БИЧААР ТӨРҮТТҮНЕР

Сыгыр дашла
Сырым эстеп чөлбип турда.
Сылдыс болуп,
Эмчиерин ханымынче
Сылдаткыш.
Эзилген дег чиде бээр мен.
Он сес алдыр
Оңза чараш мыймымга
Чижик кустар
Чирпейленип мырм ырлар.
Дагдай баткан
Дамырак бооп хуулар мен.
Калдарч кыс
Харамдыгып суум ижер,
Калбак хаая
Сандайландыр саадапкам,

Чараш уруг
Чажик өрүп, хуузмүрүр.
Адым дээлг
Ховаган бооп хуулар мен.
Эргим кыстың
Эктин орта хонуттар мен.
Конкаг билбес
Арыг чүрөөн амычаалаар мен.
Дангар эртен
Даглар бүгүндө бакылаан хун
Чырык биле
Чымын менээ өргүүр өйдө.
Чүрэмейге
Шүлүүм бичаар төрүттүнер.

А. ДАРЖАЙ.

ТӨРЭЭН ЧЕРИНИН ООЛДАРЫ

МОЛДАВ ССР. Төрөөн чуртту фашисттерге эжелекчилерден хостажырынга амы-тынын бергенер чоңуш сагыш-сестиклине менге курттаар. Ада-чурттуң Улуг дайыны төнгөндө түгдө Каменис районче тос муң кижилердин шөлүндө эл келбейи барган.

Оларын аттарын граниттен кылган тураскаалдарга мөңгө-житкен. Оларын дугайында мр, шүдүктөрүн чогадып, киноларын тирттирип турар.

Аларды маалымдарын аразында — Кузьмин суурдан колхозчу И. С. Солтис, Александр Матросовтун маалымдыг чоруюу ол катаптаан, Петр Петрович Вершигора — дай-

ымынчы тылынга түлүп турган партизан отрядтарынын бирээсинин ууртукчуу.

Тайбын хуниерге чедир курттаар эжелекчилер болганарын маалымдыг чоруюу күн-ажыгыч маалымдыг чоруткар уламчылан турар. Тергиниерин тергиниерини тос киж Социалисттик Күш-ажылыды Маалымдыг хундугат атты чаалап алганар. А мун-мун кижлер кымымаккай күн-ажылы азын чапак шаңнааларын алган.

ЧУРУКТА: Ада-чурттуң Улуг дайынын каменис районун Кунича суурунда бөлүк кижикчилери.

СЭТА-ның фотохроникасы.

Чечен чугаа

УЛУ-ГХУНДЕ

дилеж бээр чачыг улус чү-
вөдир. Чен-даа мыйнап. Сөөг-
дү чылдарга назды деген ту-
дун өг-бүлө иштинин аажы-
чандында карышкан чүвө барыч
чиктен, ол-сөткөк улам дүш-
көн. Эки удуру эки калык-
шылдык демдө дээрин калы-
шын өздөөрлөр өйк. Сура-
лалт малчылар чораш кайы-
шы-даа пенсияга уада-дара
үңүлгөн. Тоюн-оолдун калы-
бурунгу чылым көрөтөн бакы-
сыраш, хой амылаңдаа хос-
ташкан алган — чогуу холга-
бушка дүжүн кырымы кайда
боор. Ашак абадан айке жер-
ген, кадык бежен гостуг. Беш
урууларынын жүз хойжук,
бичиригын өлөп-баштан, боду-
нун орунуга артырып, шу-
луудалды кааш, суурда кел-
генери бо. Кайышың-даа
пенсияны шырап.

Тоюн-оол чунуш, кеттинин
алгаш, инан суур деп үнө-чү-
гүрүн. Ашакка база-ла ажал
жетер. Кадарынын чымыжы
ону шаңдан-на кажан, чүпү
кылырында пат чакчыгырып
каан. Инек, бызаанынга сизер
кезин, сөөртүп алган. Оңгон
топкан база беле. Картошка-
зын чаа казып дооскан, ашак-
зын чугаа-был уургайлап
алганар. Подвал деп сөөтү
тыяжыдары ол мыйнап. Чоок-
ка дээр көңүс хайыга кай-
нап чораш ажалымы безин
кылган. Каттап, улут-биче шя
саваларга варенне хайыды-
рып алган. Бот төптөсө уру-
лары-даа, урууларынын уру-
лары-даа бар болбай. Тоюн-
оол бир катап кадайынга мп-
чаар чугаалап орган:

— Кижин боду-ла чедип ап
шылдар болза, хамык олча
черде чүвө-дир ийин. Тыялар

шаңдан-на черинин байлаан-
га экин арттыр мыйнап, ону да-
жок дугамактан келген. Чүгү-
даа — ал-мечетин, ал-чамисти-
он келсөөрлөр олар иштин
безин хонуктап, айлап ап чо-
раан. Ам дээрге чүз боор,
амыр шыккай, курттага
чаартыган. Сарымалдыг киж-
лер бодунун курттагылаш
улам чарын чөгөтөп оран.

Амаа эртеин ченин ам-даа
беттескешкан. Улут-хүлдө да-
лажар чүз боор, улам ма-
кымналы, суук хөк бажынын
дүктөрүн чуга ак аржыл-биле
салгара шарып алган, кызгел
чаактары кыза берген тал-би-
лээ-сөөкшан турган. Хуужуур-
дар, боовалар беле, буста-
нын чыктылаан. Калай соңга
көзөнөн ажалы илпикчеп,
ынаар барып, башкы өрөөлө
бакылаан, уруунун огул үшү
класкы Сөгил удувушаа
ымтакан. Удууун кылдыр болдп,
огдун чаптап, азыз хулу-мү-
рөөш, каттап папшанын өрөөлө
ге келген. Шайын демине-не
сүттөш, сооазын дээр суугу
кылында тургузуп каан. Ифет,
уруу күбөйгөн шайы таан
чагайга дийар болбай. Бо чер-
инин улут намызг улауу шя
чынгай өңү оңагай сарыг,
ижерге хожо, чемизг. Калай
билер, исер куужура эм шы-
нар бар боор база чадаас.

Экинчер, чашаарган-даа
эвесе, Амаа терас алыс текти-
линден эш-өөр, чоңуга колу
бош, чачыг таранын-даа чара
дайып чир дээр дажак
өргүн киж чүвө-дир. Баштай-
ла кат хандык эккен салган.
Өрөмө, оң чачыга далган хо-
луктү чинге-тараа, дуужуур-
дар, боовалар — бир-ле кел-

ген аалчылар чөмгөрөп дээр
чүвө дег.

Ол кадында Сөгил, алыс
хун чурумуна алгытты чачы-
кыкан болгаш, бо туралыш
келген. Ашак база бо кыял
орган.

— Дүжүт ажалтанга берген
дээр бүгүндө эгелер илек ха-
ларын сокоткан чүвө-дир.
Украннада дөрт уругтун мез
чоокта чаа айыл-халапка та-
ларжып, улут шуурган-казыр-
гы чөккөндө бажыныры бүстү

— Ий, дайымы! Оор-сук
кончүт болбай дээр, Амаа
шанжак кайгаан.

— Ажырбас-ажырбас, азы-
н — дээр, Тоюн-оол холун
чангаан.

— Оор-сук энэр тылаан
көүлдүр эрөөнүн чүвө бо.
Эртең күзүн инектер жогот
оштан күзөндө — чүвө
белдиртпел. Бузар семис
моолдугулар безин турду.

— Качап билер, серемчи-
лел болур-логой.

— Сээни шя, азам, Энэр
чынды бир кезек ажыла чору-
дуп турган болбай бис. Бу-
жар кайга эрлерин хуваажып
алгаш хайгаран, чугаалаш
тургузуп. Он кадында-ла би-
роон шинтиргес чорутту.

Тоюн-оол шымын-ла чуга-
лаан. Ол пенсирон мен дээр
башында бажын ужулбайн
олуруп бербээ. Суурда да-
дымчылар чөвөлдөшкөн да-
газы киж чүвө-дир. Чамдык-
ты курал дээр ниле берилээр.

К. ЧАМЫАН.

(Уланчыны)

БИИ-ХЕМДЕ ДАН

Тоожудан узунду

Бин-Хемини ол чарында
тайгаларын кыры-биле көжү-
турар будуттарга дээр бирде
көстүн-даа кээр, бирде дуга-
ла-даа кээр. Бүдүү хатка
сугун кыры бирданды м-
ыргылап турар. Агдарын
ындыг байдалы Никодимин
өрттөй турган боор. Чүгө
дээр оо бир чүгөсө эчөөсү-
ганда, мепка бүртүп он холу-
нун ийи салаасы-биле аяар
чаян илп каар чачыг киж.
Ам бо удаада ийи-даа мича-
ган.

Севн хем улуг эвес-даа бол-
за, оон Бин-Хемче кирген уну,
шынаалары карбак-даа, чараш,
чаагай-даа.

Сал хемини оң
таалык эрик кыдымычө чо-
кушай аарак эстеп басып олу-
рган. Салчак Тока ол ичтаар
чөр-бойдушту кончү-ла магадап
харап, угаанынча чуруп ап чо-
раан. Шынааларда чиди сарыг,
чигир-көк, ноган болгаш ак
чечектер, балдырганнар, кызыл-
хүрөң өңүтү кулун кулуруу
дээр узун сипенир, чодура
болгаш өске-даа чечек-чине-
тер шокараңайнып, хевистин
чидар болган. Эрик дургаар
үңгөн соңун дег узун суук
маштар, лаа дег чаагай ак ша-
вагалар салдын дүргенине
олуштур-солуштур дескинип
чидып каап турары харын-даа
хонудынчг. Сал кырындаа ко-

Никодим Салахович кыры-
дан сал башкарып бедик үгзе-
нче ам-диз үмзөн. Ол салдын
соонда ам-диз чүвени кылган,
артык бок-сак докпактарын
бир черге эптөй чыгылап, бир-
де суг оруун көрө каап, салды
ол-бо талаже башкарып, бирде
сал соонда кырында чөм хыйи-
дары-биле белеткеп каан ши-
ринтерин аде салгылап, та-
ганнарын хынап көргүзөп ба-
зып турган. Суг оруу-биле бер-
ге эвес черлерге шикти тыртар
ажычыннар салды боттары-
ла башкара эжип каап басып
олураганар.

Никодим бир-ле көндүрүп
келген көөргө, Салчак Калбак-
хөрекович соңгу эйик ажил-
чыларынын аразында кады ту-
рупкан, сал эйикки тырткан,
бар-ла күжүн салыпкан ажил-
даан турган.

— Э-хе-хе! Оолдар, шабаш!
Биче кады дымтанары, мур-
нувуса узун чазы бар, сал
ынаар хондугу дей берип-тир,
эи Тока, силер мези-биле кады
бедик үгзеңе үнүп келиңер.

Удаас кылаа кашпаалар иш-
тинче кирер бис, суг улуг, бер-
ге черлер ам-эгелээр—дига-
дээр, Салчак Калбакхөрекович-
нин чачыга чедө хонуп
келген.

Ол өйдө хем шынап-ла өр-
гүн — шүт-ла көүктөлип,
хөөрөп, хайнып басып чидар.
Бин-Хемини ортузу безин дос-
так. Хат чүгээр намдап, дээр
азып келген. Никодимини сөт-
кыл база чүгээртээр. Салчак
Калбакхөрекович-биле кады
сал командалар бедик үгзеңи
кырыне үнүп келген, бурун-
гаар харангаз турупкан.

Нагбин Никодим Салахович
1916 чылдан бээр бо Бин-Хем-
ге улуг салдар бадырып кел-
ген, көрбөзүн, таварышпааны
чөк — алдар-суратгы салчы-
лоомаш. Ам бо удаада Танди-
Тыва Арат Республиканын
баштынчы улуг киж мези
салымда чүвө болганда, мези
харымсалган дыка улуг эвессе
де чүвени эки-ле угаап, Тока-
ны үдөп чорур өөрү-биле сү-
мелешкен:

— Хүт ужарын эртөөн
шаңда, бо дарганы үгзеңге
куду чере бадырбайн көрү-
ңер. Далай сугун чөл-куду-
руулап тутулар эвес, айым-
дык болбай—деп дилеп чо-
раан.

Оң озуу шын болбайн кая-
чаар. Чүгө дээрге бо сал бол-
за Ада-чурт ССРЭ хамааты-
ларын комитетинин шы-
гы эргенинде, инаа Никодим
Салаховичини колунуң ужу-
артып калган-на болбай. Ни-
кодим Салаховичиниң «Челер-
сарын» чачырымас Бин-Хем
— Енисейиниң чалгыларын чара
чүткүп. Ужар чогуунуң өрү
көөргө, кезек көк дээр көстүр,
дескиндер көөргө, далай дег
калбак ноган аргалар көс-
түр, бирде көөргө, чараш-даа,
бирде көөргө, коргунуш-даа
кызым клыпал чөлдөрдө
шакын-биле көкпейдир,
чидынылар чепи, улуг хал-

шалам иштинче шыладып,
шинилеп кирилеткен.

— Ужар ам ырак бе, эи
лоомаш?—деп, дарганың өөрү-
нүң аразында бир-ле иштер
хептиг, азын угады берген
кижи айтырган.

— Ужар ам ырак эвес. Оң
бетинде ам-даа «Кругликий»,
«Баладаш» дээр база берге
черлер бар. Олар озалдыг—сал-
ды тайга хазынын адыане
ужарлап чыгы кыгар дыка
берге черлер болуур ийи. Ону
эртөр бетиңде. Ужар үстү
талында Жарова деп калбак
чазы бар. Ону эртөр Оюна
ужарын улуг дымитинг да-
жы дымилал кээр — деп,
лоомаш тайлырлап берген.

Сал ажилчыны оолдар чин-
теңер кеттинип, эйиктерин
тудаларын, немелде өртөгө-
рин хынап, оон эжик, туды ба-
жылаан төкөжкөштерин бы-
жылап эгелей бергенер.

— Никодим Салахович,
«Кругликий», «Баладаш»
суглар — Ужар эвес-ле болбай,
мен ажилчынар-биле кады
эйиккен кадыкы керейи аз?
Оңу эки эшкисе, Ужарга ба-
рып, соңгу эйиккен база ка-
шыр мен. Немелде күш биске
черле черек-ле болбай — деп,
Салчак дарга лоомандан бүтү-
редил дилеп, ээрешкөп чоруп
берген.

Салчак Калбакхөрекович,
мен салаан келгенинде бээр
ам удаас чээрби чыл ажар.
Бо «Баладаштарга» чачыг
каттап серемче чогуу-биле сал
үрөткен киж мен. Мен бо
удаада малап-ла бүзүрээр мен.
Ажычыннарым эки, мөгө-даа
эрлер. Бичангаш Ужарга си-
лерин үгзеңге сал кырыне
бадырып черле чөпсөөрөөс
мен. Ужарга сал эрттирери—
оюнчук эвес-ле болбай.
Ужарын эгезин орта салды
шын-улап кинр командалар
болза, эки-ле, а бир эвес чү-
лө 20-30 сантиметр кире шын
эвес кинер болза, апа ат бол-
гаш-ла ол—оң өртөз—кижи-
лер тын деп билер ийди. Оң
үжүн чөпсөөрөөс мен инар.

Эскергеним элдээртиг

АК БОЛГАШ КАРА

Шажан-Ары куртуң кыр-
ган не бодуңуң кымы алганы
байгы жакшың. Табын фон-
дуууче шилчиген. Москва
тоорайын бир чурттакчы
пенсирон киж болуңуң эрп-
лей берген «Москвит» ма-
шина ол ханын чогуула
шолжаларга белекке берген.
Олар оң тургузуп өөрлөп,
мунуп-башкарып туралар.
Украинада дөрт уругтун мез
чоокта чаа айыл-халапка та-
ларжып, улут шуурган-казыр-
гы чөккөндө бажыныры бүстү

кады кыжыларга бодуңу ар-
тай бажыны (салаа дам-
чача чөтүз) таласка ап чурт-
таарын сүмелзип чагаа чорут-
кан болган.

Солунардан үш-ле борбак
факт-дыр. Бо дээрге совет
кижидерин бужыныг сөткөж-
ниң өндүр чагайгы-дыр.

Киж дымлап, солунар-
дан номчозаш чөй-бээр тала-
рылар тургулаар.

Бажынымың дужула погад
олуруп девсөөрүн дегер
үлөжип чалааш, үт тыл улай

88,3 градус чедө бээр.
Энне изиг чер — Ливнада
Эль-Азия, температурасы 58
градус.

ХУУ БИБЛИОТЕКА
Д. И. Менделеев кайгамчык
улуг хуу библиотекалыг тур-
ган. Бүгү курттагылымын иш-
тинде ол химияга, физикага,
астрономияга, географияга,
экономикага, транспортка ха-
мааржы 20 муң ажыг ном-
нары чымып алган. Оларын
дыка хөндөп эрдемденнел
хол-буле бижөн демеделерлер
артып калган. Ол шыкып болу-
нуп бижөн күдүлдерин болгаш
бичмелдерин аялап чыгып,
дептерлер каан.

ЯНЗЫ-БУРУ УННЕР
Өртөмчөйө курттап турар

Узун дургаар.
1. Уш алышкынын ортуку
чечен.
(Бажымы эдилелде).

2. Дынаажыптың баарында
хүрөң чааа кыштып тур.
(Каастагыда).

3. Адым черде адым
баштыг кадым келди.
(Кыш).

4. Өкпө-чүрөөн кызынкаткан,
ийи бууду дазынкаткан.
(Эдилелде).

5. Бодум чегзеп черимге
борбаккарам чегти.
(Дирге амытанда).

6. Ийде чартык өг
(Дирге амытанда).

Доора дургаар:
7. Бажың огул беш күрүт.
(Сала).

8. Сарыг эскир саят даан,
сарыг доураак бурт диди.
(Дирге амытанда).

9. Уеңи ий кожактыг, ко-
дугур ийилд багажыг.
(Дирге амытанда).

2. Өлөт огулунун өсө эи

М. МЕНДУМЕ.

ЖИЗ

ДЕКАБРЬ 1-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Yes, 8.40 — Эртен-
ги гимнастика. 8.55 — Ша-
рага дегелет чемпионды.
9.10 — Коңерт. 9.40 —
«Спортлото» 48-кү тарак.
9.50 — Айыл чоң шимчээ-
ли. 10.20 — Чүчү номчуур.
11.05 — Коңерт. 11.30 — Те-
леклүб — «Москвичка». 13.00 —
«Ову кылып шылаар силер». 13.45 — Чаа фильм-коңерт.
14.30 — «Өг-бүдө болган шко-
ла». 14.55 — Док. фильм.
15.05 — Бөгүн дегелет. 15.20 —
«Билдирген-даа болза, бу-
зурчак эвес». 16.20 — «Дем
жактыжылгаш». 16.50 —
Чаа фильм-коңерт. 17.10 —
Политиктиг тайылбырлаш
В. П. Бекетовтун бөсөдөш.
17.40 — Мультифильм. 18.00 —
Ю. А. Жуковтун бөсөдөш.
18.20 — Кижин болгаш космөс.
19.20 — «84-түн ырлары». 21.00 —
«Yes». 21.35 — Док. фильм.
21.45 — Хоккейге СССР че-
мпондзы. Химик — «Ленин-
ск» (Москва). Часарда —
Шыдаалга дегелет чемпионды.
23.20 — «Кышкы етлө».

Салчак дарга ол сапактарын
келсере, бугунга тааржы бол-
ган. Кижин соңгу эйикке
ажычыннар-биле кады туруп-
кан.

— Василий, Салчак Калбак-
хөрековичиниң солагай тала-
чарга кинирп алырар!—дээр,
үгө кырында Никодиминиң ша-
ла келер үнү дымналган.
Эйикчилер оон дугаалы ол
лоран күтсөккөнөр. Ужарге
кууш басып бар чорда, оң та-
лаа халак чыгар элестеп
«Баладаш» бир-ле калдыр бук
артында хөртөтөн бо көстү
хонуп келген.

Никодим Салаховичиниң ко-
мандазы улай-улай дымнап
эгелзэн:

— Соңгу эйиккин солагай
талаже дымзып-ла, эки дым-
зып-ла кагылар!

— Шабаш!
— Башкы эйиккин солагай
талаже беш кагылар!

— Шабаш!
— Соңгу эйиккин солагай та-
лаже он кагылар!—суг-суг ди-
гизеп эйикчилер олу-солу
кагылып чорда, сал «Бала-
даштын» чыгам хазын эрте
хонуп бар чораш.

Ол арада лоомаш дүрөн-
чын-биле:
— Башкы эйиккин үш удаа
он талаже кагынар!—деп ду-
жаган.

— Шабаш! — дээр, соңгу
эйиккин база-ла оң талаже
үш-дөрт урар кагырылап,
«Шабаш» — дептерге, сал хем,
ийи эриниче хирял, деннежи
келген.

Шынап-ла багай лоомаш бол-
за, «Баладаш»-даа база деви-
девич-ле болдуур ийи!

Шынап-ла багай лоомаш бол-
за, «Баладаш»-даа база деви-
девич-ле болдуур ийи!

Редактор В. С. ШАРАВИЙ.

КИНО

ДЕКАБРЬ 1-ДЕ

«НАЙРАЛ»: «Двойной об-

гон» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00,
16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Сашком

кина даа дийан» 16.00 шакта.

«ВОСТОК»: «Умекший мо-

чатк» 14.00, 16.40, 19.30 шак-
тарда.

«КАА-ХЕМ»: «Цена риска»

14.30, 16.30, 18.20, 19.50 шак-
тарда.

С. БАИР.

ЧАРЛАЛ

«Тыва совхоз тузуг» кат-

тыжымшкынын 1-ги КМБ-
зынга ажилдары-биле дара-
зында специалисттерин чалап
турар: кол бугалтар, кол ме-
ханик, техникага анал-ондө
болуу